

**SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION SALOHIYATINI
RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH (NEFT-
GAZ MISOLIDA)**

ALFRAGANUS UNIVERSITY

Iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot kafedrası

katta o'qituvchisi

Aliyev Azim Tolib o'g'li

Annotatsiya: Sanoat korxonalarida innovatsion salohiyatni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish, ayniqsa neft-gaz sanoati singari yirik va murakkab sohalarda alohida ahamiyatga ega. Ushbu sohada zamonaviy talablarga mos innovatsion yondashuvlarni joriy etish korxonaning strategik ustuvorliklarini belgilaydigan, iqtisodiy samaradorlikni oshirishga zamin yaratadigan asosiy omil bo'lib hisoblanadi. Ma'lumki, neft-gaz sanoatida innovatsiyalarning samarali qo'llanilishi ishlab chiqarish texnologiyalarini yangilash, mahsulot sifatini oshirish, ekologik xavfsizlik choralarini kuchaytirish, energiya tejovchi texnologiyalarni keng joriy qilish, mehnat unumdorligini ko'paytirish kabi muhim yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tezisda sanoat korxonalarida innovatsion salohiyatni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: sanoat korxonalari, innovatsion texnologiyalar, salohiyat, korxona, tadqiqotlar, omillar, tajriba, zavodlar, mahsulot.

Neft-gaz sohasida innovatsion salohiyat muayyan omillar orqali rivojlanadi va uning asosiy manbai ilmiy-texnik tadqiqotlar, ilg'or tajriba va zamonaviy texnologiyalarning konkilarga, qayta ishlash zavodlariga va boshqa ishlab chiqarish bo'g'inlariga tatbiq qilinishida namoyon bo'ladi. Shu bois korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun zamon talablari asosida aniq ilmiy-strategik yondashuvlar ishlab chiqilishi, korxonaning umumiy taraqqiyot

strategiyasiga mos holda samarali menejment tizimi joriy etilishi lozim. Innovatsion rivojlanish nafaqat texnik va texnologik yangilanishlarni, balki butun boshli ishlab chiqarish jarayonini tashkil etuvchi elementlarni ham qamrab olishiga alohida urg'u berish kerak. Innovatsion salohiyatning tarkibiy qismlari sifatida ilmiy-tadqiqot faoliyatni tashkil etish, olingan natijalarni ishlab chiqarishga tatbiq etish, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqish va ularni amalda qo'llash, kadrlarni zamonaviy bilimlar asosida tayyorlash va ularning malakasini oshirib borish tizimi, korxonaning ichki va tashqi innovatsion muhitini yaratish, yangi texnologiyalarni joriy etishda hamkorlik aloqalarini kengaytirish, hamda moliyaviy-iqtisodiy resurslarni to'g'ri boshqarish kabi masalalarni ko'rsatish mumkin.[1]

Innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun sanoat korxonalarida ilmiy-tadqiqot markazlarining samaradorligini oshirish, mutaxassislarning kompetensiyasini muntazam ravishda yangilash va rivojlantirish, texnologik bazani zamonaviy darajada ushlab turish kerak bo'ladi. Bunda korxona ichida va undan tashqarida ilmiy-ommaviy axborot almashinuvini kuchaytirish, xodimlarni doimiy ravishda o'qitish, ilg'or tajribalarni joriy etish va zamonaviy dasturlar asosida bilim berish muhim rol o'ynaydi. Innovatsion salohiyat taraqqiyotida ilmiy-tadqiqot ishlanmalari natijalarini ishlab chiqarishga joriy qilish uchun loyihalashtirish va monitoring tizimlari ahamiyat kasb etadi. Bunga mos ravishda, innovatsion jarayonlarni har bir bosqichda rejalashtirish, natijadorligini baholash, ular ustidan monitoring yuritish va muayyan natijalarga erishilganlik darajasini aniqlash orqali innovatsion islohotlarni takomillashtirish imkoniyati kengayadi. Innovatsion faoliyatda takomillashgan boshqaruv uslublari, ilg'or muhandislik va texnologik yondashuvlar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari keng joriy qilinishi doirasida ishlab chiqarish salohiyatini oshirish kafolatlanadi. Innovatsion salohiyatni oshirishda neft-gaz sohasining iqtisodiy va tashkiliy imkoniyatlaridan to'g'ri va samarali foydalanish, zamonaviy investitsiya muhitini yaratish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali yangi loyihalarni moliyalashtirish, foydalanuvchan texnologiyalarni o'zlashtirish, soha uchun zarur yuqori malakali ilmiy va texnik kadrlarga ehtiyojni to'ldirish ham muhim omillar

qatoriga kiradi. Korxonada ishlab chiqarish faoliyatini tashkil qilish zamonaviy yondashuvlarga asoslangan holda rejalashtirilishi, ilg'or menejment tizimining tatbiq qilinishi va mehnat unumdorligini oshirish uchun zarur sharoitlarni yaratish samaradorlikka asoslanadi.[2]

Innovatsion mexanizmlarni takomillashtirishda ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, raqamlashtirish, sun'iy intellekt va axborot texnologiyalaridan foydalanishga alohida e'tibor beriladi. Buning natijasida inson omili bilan bog'liq xatoliklar kamayadi, jarayonlarning aniqligi va tezligi oshadi, ishlab chiqarilayotgan mahsulot sifati yuqori bo'ladi. Korxona o'zining strategik taraqqiyotini tartibga solishda innovatsion loyihalardan samarali natijalarni olishning asosiy omillari sifatida tejamlilik, tejamkorlik, zamonaviylik, ekologik xavfsizlik, aholi salomatligini asrash, raqobatbardoshlik darajasini oshirish yo'nalishlarida doimiy izlanish olib boradi. Innovatsion salohiyatni rivojlantirishda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladigan mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda ishlab chiqarish va boshqaruv tizimlarining zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etilishi, tashkiliy tuzilma hamda texnologik yangiliklarning uzluksiz joriy qilinishi, ishlab chiqarish natijalarini iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan tahlil qilish tizimini joriy etish samaradorlikni oshiradi. Korxona qoshidagi ilmiy izlanishlar va ishlab chiqarishning uzviy integratsiyasi natijasida innovatsion mahsulotlar va xizmatlar sifatli va zamonaviy darajada taqdim etiladi, ishlab chiqarish hajmi va eksport ko'rsatkichlari ham ortadi.[3]

Sanoat korxonalarida innovatsion salohiyatni kuchaytirishga xizmat qiladigan yondashuvlarning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ishlab chiqarish jarayonlarida barqaror ekologik muvozanatni ta'minlash, atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmaydigan texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish, integratsiyalashgan ishlab chiqarish tizimlarini shakllantirishga alohida ahamiyat beriladi. Bu orqali korxonada innovatsion salohiyatning asosiy ko'rsatkichlari – mahsulot sifatining yuqoriligi, yangi bozorlar ochilishi, ishlab chiqarishga ilg'or texnologiyalar kiritilishi, kadrlarning zamonaviy bilim darajasiga ega bo'lishi va

soha taraqqiyotining umumiy ta'minoti kafolatlanadi. Innovatsion jarayonlarda yetakchi ilmiy markazlar, texnoparklar, universitetlar bilan yaqin hamkorlikda ishlash, tajribali ilmiy mutaxassislar va yosh kadrlarning ijodiy salohiyatidan samarali foydalanish imkoniyatlari yanada oshadi. Korxona tarkibida innovatsion loyihalar bilan ishlash uchun maxsus guruhlar va ilmiy-tadqiqot bo'limlarini shakllantirish hamda bu bo'limlar faoliyatini doimiy ravishda yangilab borish orqali innovatsion faollik ko'rsatkichi yuqori bo'ladi. Mehnat resurslarini malaka oshirish kurslari, o'quv mashg'ulotlari va amaliyotlar orqali har tomonlama tayyorlash tizimi, innovatsion loyihalarni moliyaviy va tashkiliy tomondan batafsil muvofiqlashtirish sarmoyadorlar hamda manfaatdor tomonlar bilan uzoq muddatli hamkorlik natijalarini ta'minlashda muhim bo'lib qoladi. Innovatsion salohiyatni rivojlantirishning eng muhim shartlaridan biri sifatida korxona faoliyatini bosqichma-bosqich takomillashtirish, barcha ishlab chiqarish bo'g'inlari va sohalarni zamonaviy ilmiy-texnik yutuqlarga asoslanib boshqarish, yangiliklarni qamrab oluvchi yuqori samarali va raqobatbardosh texnologiyalarni tatbiq etish belgilangan. Innovatsion boshqaruv tizimining samarali faoliyati bevosita eng yangi ilmiy natijalarni ishlab chiqarishga joriy qilish, xalqaro tajriba va ilg'or tajribalardan keng foydalanish imkonini yaratadi. Bu jarayonda xodimlar salohiyati, ularning professional o'sishi va zamonaviy bozor talablariga islohot qilingan bilim bazasi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion rivojlanishda uzoq muddatli strategiyalar va bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan dasturlardan foydalanish korxona uchun zamonaviy innovatsion sohadagi yetakchilikni gazg'alat bilan mustahkamlaydi. Soha uchun belgilangan rivojlanish yo'nalishlari doirasida ilmiy-texnik baza, ishlab chiqarish quvvatlari va boshqaruv samaradorligini oshirish, ilg'or yondashuvlarni adolatli, ochiq va shaffof tarzda joriy etilishini ta'minlash orqali innovatsion tashabbuslarning iqtisodiy samaradorligi va korxonaga keltiradigan ijobiy ta'siri kuchayadi.[4]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalarida innovatsion salohiyatni rivojlantirish va uning mexanizmlarini takomillashtirish eng muhim va dolzarb

masalalar sirasiga kiradi. Innovatsion salohiyatning o'sishi korxona raqobatbardoshligini oshirish, ilmiy-texnik taraqqiyotga erishish, mehnat unumdorligini, iqtisodiy samaradorlikni kuchaytirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Sanoatda innovatsion mexanizmlarni joriy qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini va sifatini oshirish, bozor talablariga javob beradigan mahsulotlarni yetishtirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash, zamonaviy menejment tizimlarini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Natijada, korxona respublikaning iqtisodiy barqarorligi, xalqaro bozorlar bilan raqobatga kirishishi va barqaror taraqqiyoti uchun ishonchli negiz yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, Q.X., Hamroqulov, D.O. (2018). "Innovatsion faoliyat va uning rivojlanish omillari". Iqtisodiyot va ta'lim, 1(2), 69-78.
2. Nurmatov, B.X. (2019). "Neft-gaz sanoatida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi". Iqtisodiy taraqqiyot, 5(3), 112-119.
3. Jo'raqulov, D.B. (2020). "Sanoat tarmoqlarida innovatsion siyosat va uni amalga oshirish mexanizmlari". Fan va taraqqiyot, 6(4), 74-81.
4. Karimov, Z.T., Rajabov, F.A. (2017). "Neft-gaz sanoatida ishlab chiqarishni modernizatsiyalashda innovatsiyalarning o'rni". Neft, gaz va sanoat, 3(2), 23-31.
5. Muxamedova, N.M. (2021). "Sanoat korxonalarida innovatsion faoliyat va ularni boshqarish". Innovatsiyalar va iqtisodiyot, 4(1), 55-61.
6. Egamberdiyev, A.T. (2019). "Neft-gaz sanoatida innovatsion salohiyatni rivojlantirish yo'nalishlari". O'zbekiston iqtisodiyoti, 7(2), 40-47.
7. Jalilova, N.G. (2022). "Sanoat tarmoqlarida innovatsion salohiyatni oshirishning uslubiy asoslari". Ilm-fan va taraqqiyot yo'llari, 9(1), 102-110.
8. Shukurova, G.S. (2018). "Innovatsion boshqaruv tizimlari va ularning sanoat rivojlanishidagi o'rni". Zamonaviy innovatsiyalar, 2(3), 78-85.